

Лілія Миколаївна Кобильнік,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
Юлія Миколаївна Хомула,
студентка 4 курсу,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,
вул. Гетьманська 20, м. Мелітополь, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АКсіОЛОГІЧНИХ НАСТАНОВ СТАРШОКЛАСНИКІВ В ЕТНОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Статтю присвячено виявленню особливостей аксіологічних настанов у етнокультурному середовищі, визначенню психологічних умов їх формування. Уточнено зміст поняття «аксіологічні настанови особистості», «етнокультурне середовище». Проаналізовано проблему цінностей у психологічній науці. Виявлено залежність старшокласників від широкого соціального оточення. Визначено психологічні особливості формування ціннісних орієнтацій у старшому шкільному віці. Представлено результати експериментального дослідження ціннісних орієнтацій учнів.

Ключові слова: аксіологічні настанови, ціннісні орієнтації, старший шкільний вік, етнокультурне середовище.

Постановка проблеми. Формування аксіологічних настанов – багатоплановий процес, зумовлений багатьма чинниками і в чималому ступені взаємопов'язаний з явищем стратифікації суспільства. У зв'язку з цим, особливого значення набуває дослідження аксіологічних настанов старшокласників у етнокультурному середовищі.

Соціальна компетентність в етнокультурному середовищі припускає введення учня спочатку в рідну для нього, а потім й інші культури. При цьому спочатку у старшокласника має бути сформована готовність визнавати етнокультурні відмінності як щось позитивне, яка потім повинна розвинути в здатність до міжетнічного розуміння та діалогу.

Етнокультурне виховання і освіта покликані вирішувати двоєдине завдання: освоєння молодим поколінням своєї національної культури і виховання поваги до цінностей інших культур. Метою етнокультурної освіти є виховання етнокультурної особистості, здатної до взаємного визнання національно-культурної ідентичності, що зберігає свою національну культуру та індивідуальність, але розуміє багатомірність світу, що визнає представників різних культур [7, с. 36].

Суперечності між сучасними вимогами до особистості як громадянина та потребою розвитку у школярів якостей, які дають змогу зберігати етнічну ідентичність у полікультурному середовищі, а також необхідністю осмислення проблем молоді, пов'язаних зі зміною соціально-економічних основ і кризових ситуацій у різних сферах життя суспільства, що виникли в ході демократичних реформ в Україні, зумовлюють актуальність цієї проблеми. Умовою виживання суспільства і його перспективою є позиція і діяльність молоді в житті суспільства. Які цінності приймає і відкидає молодь сучасної України, як вони поєднуються з цінностями «багтьків», що панували в суспільстві тривалий час – головна проблема сучасної соціалізації молоді.

Виховання соціальної компетентності в етнокультурному середовищі – тривалий і складний процес. Дуже важливо знайти підхід до вирішення такої актуальної соціально-освітньої проблеми. Стає очевидною необхідність розробки нових освітніх стратегій і підходів на основі інтеграції наукових знань та практичного досвіду, суміжних з психологією областей: педагогіки, соціології, культурології та філософії [9, с. 9].

Аналіз останніх досліджень показав соціальну та практичну значимість проблеми формування аксіологічних настанов молодого покоління. Проблема цінностей та ціннісних настанов розглядається нині у філософському, культурологічному, психолого-педагогічному контекстах у трьох вимірах: глобальному, загальнодержавному та особистісному.

Перший вимір розкриває тенденції співіснування різних етносів, культур, релігій у контексті глобалізаційних процесів (Ж. Бодрийяр, Е. Заграва, Р. Робертсон). Другий – висвітлює проблеми національної самобутності на загальнодержавному рівні (М. Головатий, О. Панарін, І. Сінагатулін, В. Шевченко). Для третього виміру характерним є національне самовизначення особистості (Ю. Бойко, О. Бочковський, А. Княжинський, Б. Кравченко, І. Кресіна, М. Ломацький, В. Мандрагеля, В. Пустотін [6, с. 38]).

У працях З. С. Карпенко розглядається проблема аксіологічних настанов особистості. На думку автора, продукт аксіогенезу особистості – аксіопсихіка – включає в себе різноманітні вияви її ціннісно-сислової сфери: мотиваційні (суб'єктивні, психічні, смислові) відношення, диспозиційні утворення (соціальні настанови і ціннісні орієнтації), мотиваційні чинники (потреби, інтереси, ідеали, загальну спрямованість діяльності і поведінки), емоційно-ціннісні характеристики процесу переживання (предмет переживання і зміст моральної колізії), життєві вибори особистості в різних сферах її самовизначення тощо. Основними аспектами теорії аксіогенезу особистості – аксіопсихології – є:

- нормативний, що відстежує процес присвоєння індивідом заданих суспільством духовних цінностей як зразків соціально бажаної поведінки;

- психодинамічний аспект, що відстежує зворотній бік аксіогенезу як знаходження шляхів самореалізації вроджених духовних устремлінь у просторі соціальних зв'язків особистості;

- феноменологічно-рефлексивний аспект, що являє собою взаємне проникнення обох вищеназваних напрямів дослідження і заснований на уявленні про нерозривну єдність об'єктивних і суб'єктивних джерел аксіогенезу особистості та їх представленість у внутрішньому (феноменальному) світі людини, вищим проявом якого є ціннісно-смилова свідомість із притаманними їй рефлексивними атрибутами [4, с. 3].

У сучасній науці існують дві основні моделі настанов – одномірна і тривимірна. В основі одновимірної моделі настанови лежить твердження про те, що описані компоненти настанови практично не корелюють один з одним. Вчені цього напрямку вважають, що тільки емоційна складова може вважатися надійним показником спрямованості настанови на об'єкт, і використовують терміни «емоції» і «оцінки» як взаємозамінні. Такі погляди на структуру настанови відбилися і на розумінні цього терміну. Дослідники Р. Петті і Дж. Качіоппо визначили настанову як «загальне, стійке позитивне або негативне почуття, яке відчувається у зв'язку з будь-якою людиною, предметом або питанням».

У рамках другої моделі настанова ототожнюється зі стереотипом та визначається як «тенденція оцінювати деяку сутність в якійсь мірі позитивно чи негативно, висловлюване зазвичай у пізнавальних, емоційних і поведінкових реакціях». Структура настанови складається з трьох рівнів: 1) когнітивного або пізнавального (переконавання і думки щодо об'єкта: «це має бути так ...»); 2) емоційного або афективного (почуття щодо об'єкта: симпатія чи антипатія); 3) поведінкового (діяльні наміри чи тенденції вчинків). Ці три компоненти існують автономно один від одного і в той же час тісно пов'язані [5, с. 50].

Формування аксіологічних настанов – складний і тривалий процес, який передбачає наукове знання психологічних механізмів, що лежать в основі ціннісних орієнтацій, та умов їх розвитку. Вивчення психологічних особливостей формування аксіологічних настанов у старшокласників доцільно вести з позиції системного підходу, що дозволяє розглядати це психологічне новоутворення як результат процесу взаємодії учня зі світом. З точки зору змісту, аксіологічна настанова – це загальна спрямованість особистості на те, що для неї в життєдіяльності значимо й важливо [3, с. 207].

Так, старшокласники можуть вважати для себе найважливішим – стати ерудованими, освіченими і культурними людьми. Коли ж вони переходять у старші класи, то ці настанови найчастіше включають моральний аспект, тобто бути не просто культурним, а ще чуйним, доброзичливо ставитися до людей. Ступінь активності в реалізації цих цілей теж змінюється,

тобто наростає з плином часу, а, досягнувши деякого максимуму, знижується [8, с. 11].

На цьому рівні регуляції життєдіяльності учня проявляється, насамперед, його залежність від широкого соціального оточення, від особливостей національної культури, від традицій, звичаїв і ритуалів, тобто від усього того, що найчастіше позначають одним словом – культура. Саме вона закладає через культуру психічної діяльності основні, життєво важливі аксіологічні настанови [2, с. 126].

Для формування аксіологічних настанов у старшокласників потрібно послідовно розширювати і поглиблювати уявлення учнів про цінності і ціннісні орієнтації в різних сферах життя суспільства. Вирішенню цього завдання сприяє використання наступних психолого-педагогічних принципів:

1) принцип гуманізму (турбота, люб'язність, прагнення допомогти в біді).

2) принцип особистісного підходу в групі, колективі (приналежність особистості до групи, прийняття її основних цінностей).

3) принцип провідної діяльності (визначення діяльності, що посідає основну, провідну роль у формуванні особистості).

4) принцип системного підходу (перетворення духовних і загальногромадянських цінностей суспільства в цінності особистості).

5) принцип ініціативи й соціальної активності (самодіяльність учня, самоврядування).

6) принцип цілісності та комплексного підходу (єдність загальногромадянського, трудового і морального виховання) [1, с. 119].

Використання цих принципів сприяє формуванню ціннісного ставлення до людського життя, любові, саморозвитку, формуванню моральної стійкості особистості, самовизначенню в системі життєвих настанов.

Залежно від того, які конкретні цінності входять у структуру аксіологічних настанов особистості, які поєднання цих цінностей і ступінь більшої чи меншої їх переваги щодо інших, можна визначити, на які цілі життя спрямована діяльність старшокласника.

Мета статті полягає в експериментальному вивченні психологічних особливостей аксіологічних настанов старшокласників в етнокультурному середовищі.

Завданнями дослідження: з'ясування психологічних особливостей проблеми цінностей та аксіологічних настанов особистості у науковій літературі; експериментальне дослідження спрямованості особистості старшокласників і визначення ставлення до навколишнього світу, ключових мотивів їхніх вчинків; вивчення цінностей, ідеалів і переконань, що чинять вплив на особистість старшокласників, складання профілю цінностей їхньої особистості.

Методи дослідження. Експериментальною базою дослідження була Мелітопольська гімназія № 10 (Україна). Експеримент проводився з учнями 10 та 11 класів. Всього до роботи було залучено 30 учнів.

Для розв'язання завдань дослідження ми використали наступні методи: теоретичні (аналіз філософської, психолого-педагогічної, соціологічної літератури та узагальнення отриманої інформації) та емпіричні (спостереження за діяльністю школярів, анкетування; методика «Типи етнічної ідентичності» (Г. У. Солдатова, С. В. Рижова), методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокича), опитувальник цінностей (Ш. Шварца)).

Виклад основного матеріалу. За результатами методики «Типи етнічної ідентичності» (Г. У. Солдатова, С. В. Рижова) було встановлено, що у досліджуваних домінуючим є позитивний тип етнічної ідентичності (28,0%), який проявляється у поєднанні позитивного ставлення до власного народу з позитивним ставленням до інших народів (рис. 1).

Інші типи етнічної ідентичності розподілилися наступним чином: етнічна індиферентність, тобто

розмивання етнічної ідентичності, виражене в невідзначеності етнічної приналежності, неактуальності етнічності, продемонстрували 21,3% учнів; етнофанатизм, тобто готовність йти на будь-які дії в ім'я так чи інакше зрозумілих етнічних інтересів, аж до етнічних «чисток», виправдання будь-яких жертв у боротьбі за добробут свого народу показали 17,0% досліджуваних; етнотероризм – напруженість і роздратування в спілкуванні з представниками інших етнічних груп або визнання за своїм народом права вирішувати проблеми за «чужий» рахунок показали 13,5% учнів; етноізоляціонізм, переконаність у перевазі свого народу, визнання необхідності «очищення» національної культури проявили 11,7% старшокласників; етніцизм – відхід від власної етнічної групи і пошуки стійких соціально-психологічних ніш не за етнічною ознакою продемонстрували 7,5% досліджуваних.

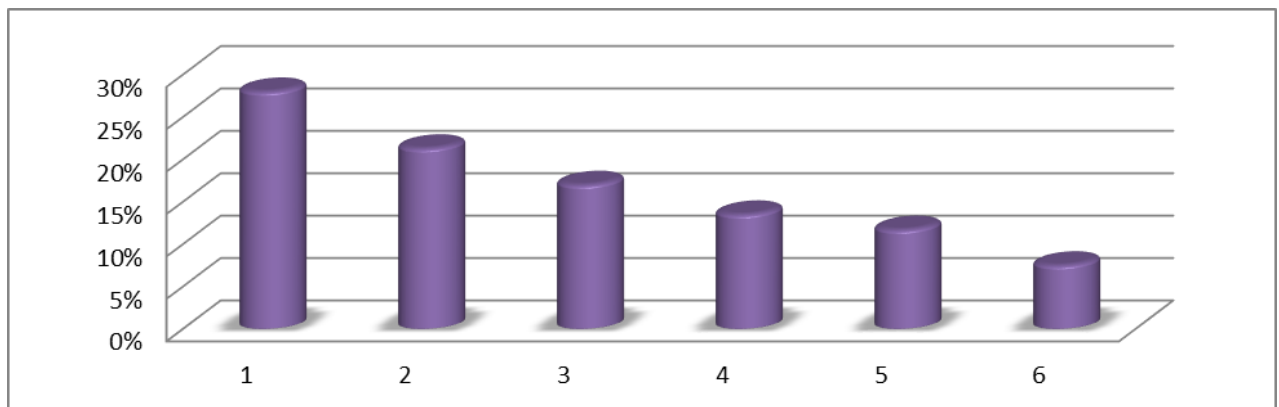

Рис 1. Результати дослідження за методикою «Типи етнічної ідентичності» (Г. У. Солдатова, С. В. Рижова)

Позначення на рисунку. По горизонталі: 1- позитивний тип етнічної ідентичності, 2 – етнічна індиферентність, 3 – етнофанатизм, 4 – етнотероризм, 5 – етноізоляціонізм, 6 – етніцизм). По вертикалі: відсоткове співвідношення.

Таким чином, ми можемо говорити про те, що у більшості школярів виражено позитивне ставлення до власної нації, в той же час значна частина учнів виокремлює свою етнічну групу від інших.

Результати діагностики за методикою «Ціннісні орієнтації» (М. Рокича) продемонстрували нам провідні термінальні цінності старшокласників – здоров'я, продуктивне життя, задоволення; провідні групи цінностей – конкретні (31,2 %) та абстрактні (31,5 %) цінності (рис. 2).

Провідними інструментальними цінностями (які включають в себе переконання, що якась властивість особистості або образ дій кращий у будь-якій ситуації) старшокласників є вихованість, життєрадісність, чуйність, терпимість, чесність, акуратність, дисциплінованість, освіченість, відповідальність, працьовитість, незалежність, тверда воля та ефективність у справах; провідні групи цінностей – цінності спілкування (15,5%), справи (16,6%) та цінності самоствердження (17,7%) (рис. 3).

Аналіз даних методики «Ціннісний опитувальник» (Ш. Шварца) показав, що на рівні огляду цінностей (рис. 4) для цієї групи школярів найбільш значущими є універсалізм (17,9% учнів) – розуміння, терпимість, захист благополуччя всіх людей і природи, прагнення до цілісності, різнобічність.

Найменшу значимість мають такі цінності, як стимуляція – потреба в розмаїтті і глибоких переживаннях для підтримки оптимального рівня активності (5,9% учнів), гедонізм – філософський напрям етики, який вважає радість від фізичного задоволення вищим благом і умовою щастя у житті (6,0% учнів) та влада (7,4% досліджуваних).

На рівні профілю особистості (рис. 5) найважливішою цінністю також є універсалізм (35,0%) – розуміння, терпимість, захист благополуччя всіх людей і природи, а найменш важливими – досягнення (6,0%), традиції (6,0%) та стимуляція (4,0%) – потреба в розмаїтті і глибоких переживаннях для підтримки оптимального рівня активності.

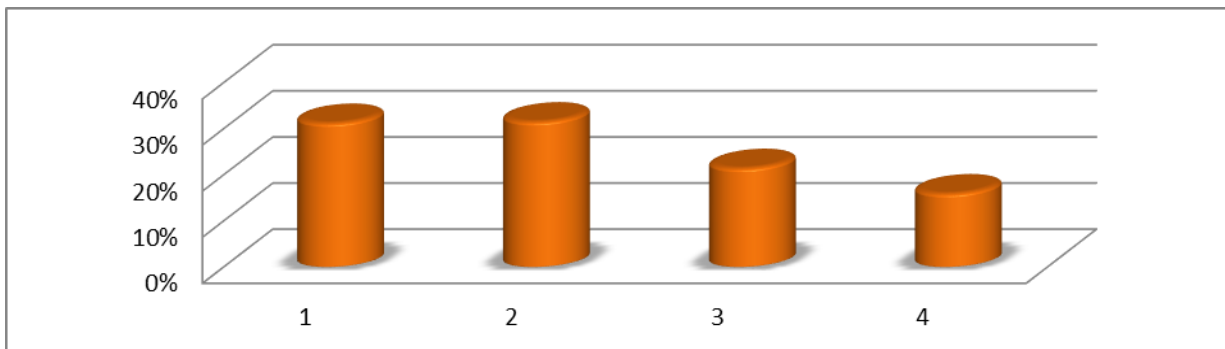

Рис. 2. Термінальні цінності старшокласників за методикою «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич)

Позначення на рисунку. По горизонталі: 1- конкретні цінності, 2 – абстрактні цінності, 3 – професійні цінності, 4 – особисте життя. По вертикалі: відсоткове співвідношення.

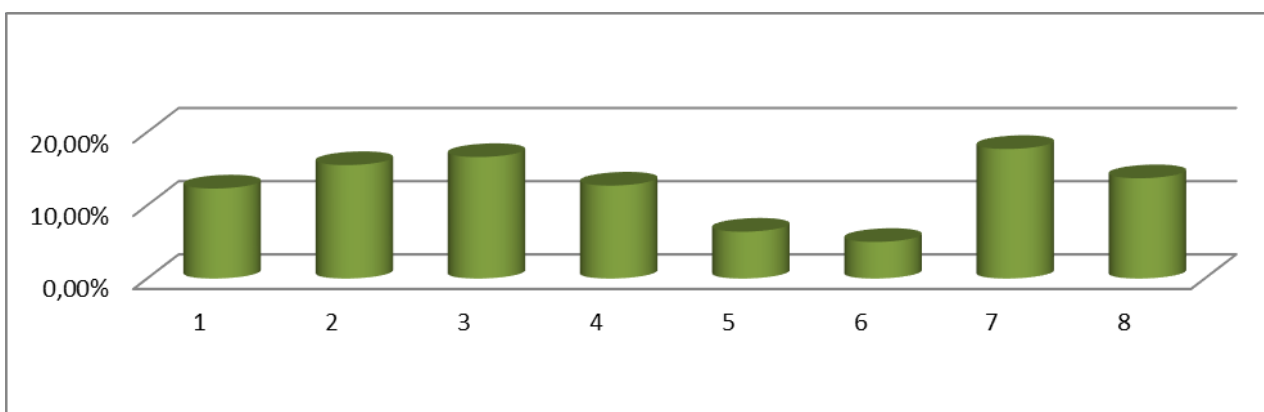

Рис. 3. Інструментальні цінності старшокласників за методикою «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич)

Позначення на рисунку. По горизонталі: 1- етнічні цінності, 2 – цінності спілкування, 3 – цінності справи, 4 – індивідуалістичні цінності, 5 – конформістські цінності, 6 – альтруїстичні цінності, 7 – цінності самоствердження, 8 – цінності прийняття інших людей. По вертикалі: відсоткове співвідношення.

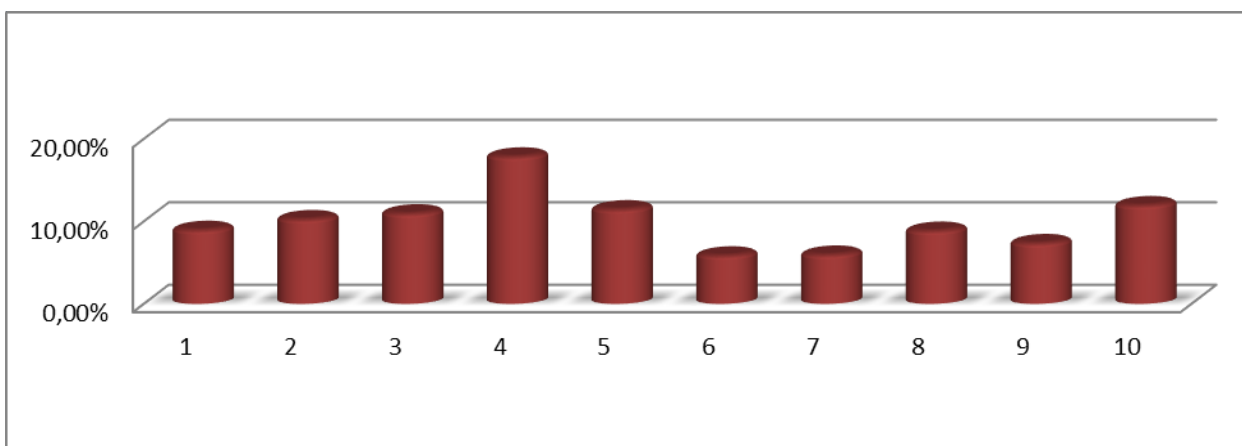

Рис. 4. Цінності старшокласників за методикою «Ціннісний опитувальник» (Ш. Шварца)

Позначення на рисунку. По горизонталі: 1 – конформність, 2 – традиції, 3 – доброта, 4 – універсальність, 5 – самостійність, 6 – стимуляція, 7 – гедонізм, 8 – досягнення, 9 – влада, 10 – безпека. По вертикалі: відсоткове співвідношення.

Отже, за результатами дослідження можна зробити висновок, що такий важливий елемент особисті-

сної структури як ціннісні орієнтації тільки починають формуватися в учнів старших класів, і поки ще

немає підстав стверджувати, що вони перетворилися в стійку властивість їх особистості. Наявність певних аксіологічних настанов представляється необхідною психологічною умовою для формування такого важ-

ливого особистісного новоутворення як виникнення зрілих життєвих планів, особистого і професійного самовизначення старшокласників.

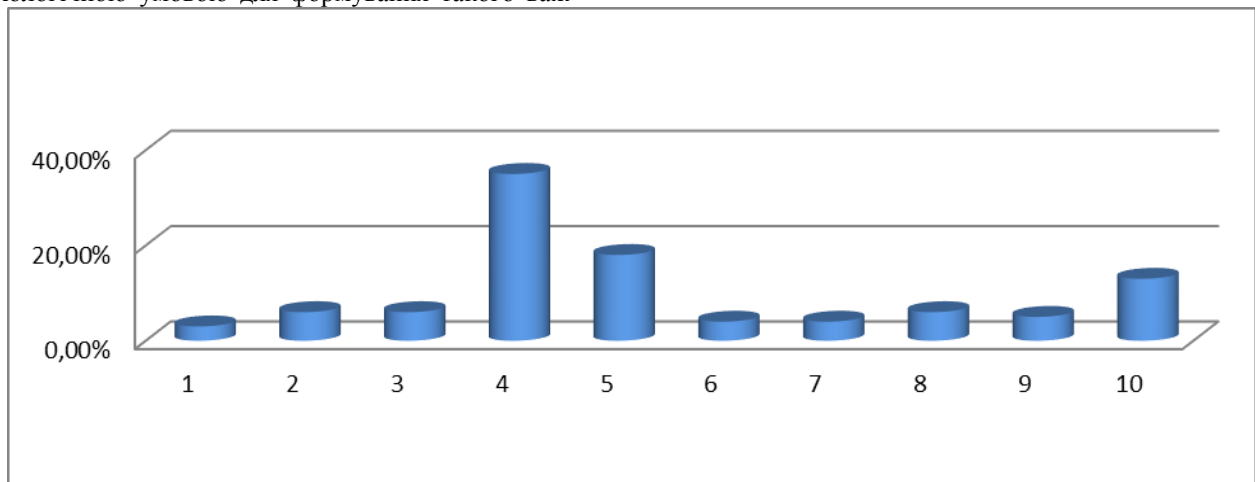

Рис. 5. Профіль цінностей особистості старшокласників за методикою «Ціннісний опитувальник» (Ш. Шварца)

Позначення на рисунку. По горизонталі: 1 – конформність, 2 – традиції, 3 – доброта, 4 – універсальність, 5 – самостійність, 6 – стимуляція, 7 – гедонізм, 8 – досягнення, 9 – влада, 10 – безпека. По вертикалі: відсоткове співвідношення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати експерименту показали, що для формування аксіологічних настанов школярів потрібно послідовно розширювати і поглиблювати уявлення учнів про цінності і ціннісні орієнтації в різних сферах життя суспільства. Залежно від того, які конкретні цінності входять в структуру аксіологічних настанов

особистості, можна визначити, на які цілі життя спрямована діяльність старшокласника. Тому подальшим етапом нашої роботи постає складання та апробація корекційної програми «Формування аксіологічних настанов старшокласників в етнокультурному середовищі».

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюхова Ю. В. Цінності і виховання / Ю. В. Артюхова // Педагогіка. – 2003. – №4. – С. 117-121.
2. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2001. – №1. – С. 124-129.
3. Вашкевич В. М. Ціннісно-світоглядні настанови молоді в умовах соціально-історичних трансформацій / В. М. Вашкевич // Гілея: науковий вісник. – 2013. – №73. – С. 205-209.
4. Карпенко З. С. Психологічні основи аксіогенезу особистості: автореф. дис. на здобуття наук ступеня док. психол. наук: спец.08.07.01 / З. С. Карпенко. – Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1999. – 37 с.
5. Кіпріянова Є. В. Дослідження ціннісних орієнтацій старшокласників та управління соціалізацією особистості / Є. В. Кіпріянова // Соціологія в школі. – 2003. – №2. – С. 50-52.

REFERENCES

1. Artiukhova, Yu. V. (2003). Tsinnosti i vykhovannia [Values and education]. *Pedahohika – Pedagogy*, 4, 117-121 [in Ukrainian].
2. Bekh, I. D. (2001). Dukhovni tsinnosti v rozvytku osobystosti [Moral values in the personality's development]. *“Наука і освіта”*, №7, 2016

6. Оллпорт Г. В. Особистість в психології / Г. В. Оллпорт. – М.: Ювента, 2008. – 345 с.
7. Семенов В. Є. Ціннісні орієнтації сучасної молоді / В. Є. Семенов // Соціологічні дослідження. – 2007. – №4. – С. 37-43.
8. Солдатова Г. У. Психология межэтнической напряженности / Г. У. Солдатова. – М.: Смысл, 2008. – 389 с.
9. Хмелев Е. Исследование ценностных ориентаций учащихся средних и старших классов / Е. Хмелев // Воспитание школьников. – 2001. – №8. – С. 10-13.
10. Черкесова П. С. Этнокультурная среда как условие воспитания социальной компетентности подростков / П. С. Черкесова // Вестник Социально-педагогического института. – Негосударственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Социально-педагогический институт». – 2013. – №1(6). – С. 7-16.

ment]. *Pedahohika i psykholohiia – pedagogy and psychology*, 1, 124-129 [in Ukrainian].

3. Vashkevych V. M. (2013). Tsinnisno-svitohliadni nastanovy molodi v umovakh sotsialno-istorychnykh transformatsii [Value and worldview attitudes of youth in

terms of socio-historical transformations]. *Hileia: naukovyi visnyk – Hylea: scientific bulletin*, 73, 205-209 [in Ukrainian].

4. Karpenko Z. S. (1999). *Psykhologichni osnovy aksiogenezu osobystosti* [Psychological foundations of personality axiogenesis]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

5. Kipriianova, Ye. V. (2003). *Doslidzhennia tsinnisnykh oriiientatsii starshoklasnykiv ta upravlinnia sotsializatsiieiu osobystosti* [Studying the value orientations of senior school students and personality socialization management]. *Sotsiologia v shkoli – School sociology*, 2, 50-52 [in Ukrainian].

6. Ollport, H. V. (2008). *Osobystist v psykhologii* [Personality in psychology]. Moscow: Yuventa [in Ukrainian].

7. Semenov, V. Ye. (2007). *Tsinnisni oriiientatsii suchasnoi molodi* [Modern youth's value orientations].

Sotsiologichni doslidzhennia – Sociological studies, 4, 37-43. [in Ukrainian].

8. Soldatova, G. U. (2008). *Psikhologiya mezhetnicheskoy napryazhennosti* [Psychology of interethnic tension]. Moscow: Smysl [in Russian].

9. Khmelev, E. (2001). *Issledovanie tsenostnykh orientatsiy uchashchikhsya srednikh i starshikh klassov* [Studying value orientations of school students]. *Vospitanie shkolnikov – Education of school students*, 8, 10-13 [in Russian].

10. Cherkesova, P. S. (2013). *Etnokulturnaya sreda kak uslovie vospitaniya sotsialnoy kompetentnosti podrostkov* [Ethnocultural environment as a condition for the development of adolescents' social competency]. *Vestnik Sotsialno-pedagogicheskogo instituta – Bulletin of Socio-pedagogical institute*, 1(6), 7-16 [in Russian].

Лилия Николаевна Кобыльник,

кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии,

Юлия Николаевна Хомула,

студентка 4 курса,

Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого, ул. Гетьманська 20, м. Мелитополь, Україна

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АКСИОЛОГИЧЕСКИХ УСТАНОВОК СТАРШЕКЛАССНИКОВ В ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ

Цель статьи заключается в экспериментальном изучении психологических особенностей аксиологических установок старшеклассников в этнокультурной среде. В исследовании приняли участие 30 учащихся 10-11 классов. Анализируя результаты методики «Типы этнической идентичности», раскрыто, что доминирующим является положительный тип этнической идентичности – сочетание положительного отношения к собственному народу с положительным отношением к другим народам (28,0%). Другие типы этнической идентичности распределились следующим образом: этническая индифферентность, то есть размывание этнической идентичности, выраженное в неопределенности этнической принадлежности, неактуальности этничности – 21,3%, этнофанатизм, то есть готовность идти на любые действия во имя так или иначе понятных этнических интересов – 17,0%, этноegoизм – напряженность и раздражение в общении с представителями других этнических групп – 13,5%; этноизоляция, убежденность в превосходстве своего народа – 11,7%; этнонигилизм – уход от собственной этнической группы и поиски устойчивых социально-психологических ниш не по этническому признаку (7,5%). Выявлено, что у большинства школьников выражено положительное отношение к собственной нации, в то же время значительная часть учащихся выделяет свою этническую группу над другими. На основании данных диагностики, проведенной с помощью методики «Ценностные ориентации» (М. Рокич), можно говорить о следующих результатах: ведущими терминальными ценностями в жизни исследуемых школьников есть здоровье, продуктивная жизнь, удовольствие; ведущие группы ценностей – конкретные (31,2%) и абстрактные (31,5%). Ведущими инструментальными ценностями являются воспитанность, жизнерадостность, терпимость, честность, аккуратность, дисциплинированность, образованность, ответственность, трудолюбие, независимость; ведущие группы ценностей – ценности общения (15,5%), дела (16,6%) и ценности самоутверждения (17,7%). Наименьшую значимость имеют такие ценности, как стимуляция – потребность в разнообразии и глубоких переживаниях для поддержания оптимального уровня активности (5,9%), гедонизм – философское направление этики, который рассматривает радость от физического удовольствия высшим благом и условием счастья в жизни (6,0%) и власть (7,4%). Таким образом, результаты эксперимента показали, что для формирования аксиологических установок школьников нужно последовательно расширять и углублять представления учащихся о ценностных ориентациях в различных сферах жизни общества. В зависимости от того, какие конкретные ценности входят в структуру аксиологических установок личности, можно определить, на какие цели направлена деятельность старшеклассника.

Ключевые слова: аксиологические установки, ценностные ориентации, старший школьный возраст, этнокультурная среда.

Lilia Kobylnik,
PhD (Candidate of Psychological Sciences), associate professor,
Department of Psychology,
Yuliia Khomula,
4th year student,
Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky,
Hetmanska Str., 20, Melitopol, Ukraine

**PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF AXIOLOGICAL ATTITUDES
OF SENIOR SCHOOL STUDENTS IN ETHNOCULTURAL ENVIRONMENT**

The article deals with the experimental studying of psychological peculiarities of senior school students' axiological attitudes in ethnocultural environment. The experiment involved 30 students of senior grades. Having analyzed the results of the method "Types of ethical identity" it has been revealed that the dominant type (28%) is a positive one – the combination of positive attitude towards one's nation and towards other nationalities. Ethnic indifference, which means ethnical identity "diffusion", expressed in the uncertain ethnic attitude, is manifested in 21,3% of students. Ethnic fanaticism, which means being ready to do anything for the sake of ethnic interests is expressed in 17% of the surveyed. 13,5% of the respondents are characterized by the ethnic egoism – they feel anxious and irritated when communicating with the representatives of other ethnic groups; ethnic isolation (national supremacy) is expressed in 11,7% of students. 7,5% of the surveyed have manifested marks of ethnic negativism, which means ignoring one's own national belonging. According to the research results obtained with the help of the method "Values" (by M. Rokych) the dominant terminal values in the students' life are health, pleasure, the main groups of values are concrete (31,2%) and abstract (31,5%). The main instrumental values are politeness, cheerfulness, fairness, carefulness, independency, etc. The main groups of values are communication values (15,5%), business (16,6%) and values of self-esteem (17,7%). This, the research results have shown that in order to form axiological attitudes in senior school students one should gradually widen and deepen their beliefs about values in different areas of life.

Keywords: axiological attitudes, values, senior school age, ethnocultural environment.

Подано до редакції 27.06.2016

Рецензент: д. психол. н., проф. В. В. Плохих